

ім жилих приміщень в Українській РСР : Постанова Ради Міністрів Української РСР і Української Республіканської Ради Професійних Спілок від 11.12.1984 р. № 470. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/470-84-p/print>.

9. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

10. Порядок надання державної підтримки та забезпечення громадян доступним житлом : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 р. № 819. *Офіційний вісник України*. 2018. № 82. Ст. 2718.

11. Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2018 р. № 280. *Офіційний вісник України*. 2018. № 35. Ст. 1231.

Рибалкін Андрій Олександрович

доцент кафедри загальноправових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

Вербицька Аліна Олександрівна

студентка юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ООН: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ

Проблематика миротворчості, а точніше – проблематика підготовки і використання миротворчих сил у загальноцивілізаційних інтересах, як свідчать події кількох останніх десятиріч, набуває дедалі більшого поширення у суспільній свідомості по суті всіх країн сучасності. Миротворчі сили – це загальна назва суб'єктів світової та регіональної політики, діяльність яких спрямована на зміцнення миру і безпеки, на ліквідацію або обмеження міждержавних, міжетнічних, міжконфесійних та інших конфліктів і суперечностей, на демілітаризацію суспільної свідомості.

Саме Організація Об'єднаних Націй (ООН), яка утворена більше 70 р. тому, була покликана вберегти світ від нового кровопролиття. Сьогодні можемо констатувати той факт, що ООН не вдається повною мірою виконувати покладену на неї місію, оскільки у світі залишається чимало «гарячих точок», де збройне протистояння триває роками, а криваві сутички мають перманентний характер.

Стає очевидним, що на сучасному етапі перед ООН постає завдання перегляду та удосконалення наявного механізму протидії агресії. Одним із інструментів цього механізму є миротворчі операції ООН.

В українській науковій думці тему миротворчої діяльності ООН досліджували Л. Голопатюк, О. Коппель, О. Пархомчук, К. Єлісеєв, Я. Юдін, С. Федуняк, Ю. Скороход, М. Гуцман, М. Мацяк, С. Федина та ін. Російські наукові дослідження сосовно цієї проблематики подані у працях В. Петровського, В. Шустова, Н. Шепової та ін. Особливу наукову і прикладну цінність становлять праці В. Заємського. Якщо мова йде про західну політологію, то варто відзначити роботи таких американських та британських дослідників: Дж. Стефен, А. Фетерстон, С. Тісдейл, а також директора Норвезького центру миротворчості М. Ак'єре та ін.

Розкриваючи миротворчу діяльність ООН, насамперед, слід зазначити, що найвпливовішими миротворчими силами сучасності, як свідчить військово-політична практика, є спеціалізовані структури ООН – місії спостерігачів і збройні сили з підтримання миру, що виконують визначені Генеральною Асамблеєю або Радою Безпеки Організації заходи і дії, спрямовані на підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки [1, с. 98].

Зокрема, головною формою виконання ними своїх функціональних обов'язків є операції з підтримання миру у вигляді демонстрацій, блокад, територіального розведення ворогуючих сторін, заходів силового встановлення миру та у деяких інших видах – активності повітряних, морських і сухопутних сил держав-членів ООН, що надали у розпорядження Ради Безпеки, відповідно до особливих угод, необхідні збройні формування, допомогу і засоби обслуговування, в тому числі право проходу через свою територію.

Також слід звернути увагу на зміст та сутність поняття «миротворчість». З цього приводу на офіційному сайті організації зазначається, що «миротворчі операції ООН – це унікальний, динамічний інструмент, вироблений організацією, як спосіб допомоги країнам, що страждають від конфліктів» [2].

Сьогодні існує безліч визначень поняття «миротворчість». Наприклад, Міжнародна Академія миру в Нью-Йорку запропонувала таке визначення: «миротворчість – це попередження, стримування, заспокоєння та припинення ворожнечі за допомогою мирного втручання третьої сили ззовні, організованої і керованої на міжнародному рівні, з використанням багатонаціональних сил солдатів, поліцейських та цивільних для встановлення і збереження миру» [3, с. 250].

Водночас варто зауважити, що поняття «миротворчість» – надзвичайно широке за своєю суттю та включає у себе декілька важливих елементів. У документах ООН з питань проведення миротворчих операцій (peace operations) наведена їх класифікація за такими типами: превентивна дипломатія (preventive diplomacy); миротворчі операції (peacemaking operations); операції з підтримання миру (peacekeeping operations); операції з примушення до миру (peace-enforcement); операції з відбудови миру (peace-building operations) [4].

Якщо говорити про особливості операцій ООН із підтримки миру, то варто зауважити, що із часу їх виникнення і до сьогодні вони зазнали деяких концептуальних змін. Згалом перша миротворча операція в рамках ООН була започаткована ще у 1948 р., коли Рада Безпеки санкціонувала розгортання місії військових спостерігачів ООН на Близькому Сході для спостереження за розвитком стосунків між Ізраїлем та арабськими країнами. Із моменту проведення першої миротворчої операції пройшло вже 70 років [3, с. 252].

Зміни, зокрема, стосуються зміщення акцентів із традиційних на багатовимірні операції. Зокрема, завдання, які покладалися на традиційні миротворчі операції, зводилися переважно до військового компоненту: спостереження, моніторинг, підготовка звітів, підтримка механізмів перевірки, здійснення заходів щодо встановлення довіри поміж конфліктуючих сторін.

Цікаво зауважити, що за всю історію ООН, організація була залучена до 69 миротворчих місії, 18 з яких досі діють. Наша держава надає важливого значення діяльності з підтримання міжнародного миру та безпеки, розглядаючи участь у ній як важливий чинник своєї зовнішньої політики. Така позиція, насамперед, ґрунтується на «Основних напрямках зовнішньої політики України», де одним із пріоритетів визначена участь нашої держави у миротворчій діяльності, спрямованій на відвернення і врегулювання міжнародних конфліктів.

Починаючи з липня 1992 року Україна є активним контрибутором військового та поліцейського персоналу до операцій ООН з підтримання миру. Станом на сьогодні, 539 «блакитних шоломів» (489 військовослужбовців та 50 поліцейських) представляють Україну в 7 ОПМ ООН: MONUSCO (Місія ООН із стабілізації в ДР Конго) – 269; UNMIL (Місія ООН в Ліберії) – 185; UNOCI (Операція ООН в Кот-д'Івуарі) – 43; UNMISS (Місія ООН в Південному Судані) – 27; UNFICYP (Збройні сили ООН з підтримання миру на Кіпрі) – 8; UNISFA (Тимчасові сили ООН із забезпечення безпеки в Аб'ей) – 4; UNMIK (Місія ООН у справах тимчасової адміністрації в Косово) – 3 [5].

Загалом міжнародні миротворчі операції знаходяться на стадії активного розвитку і є відносно новим явищем у світовому суспільстві. Отож правове обґрунтування таких операцій перебуває на стадії еволюції.

Слід зазначити, миротворчі сили ООН характеризуються такими рисами: персонал надають і оснащують держави-члени; миротворчі сили застосовують за рішенням Ради Безпеки і в рамках цього рішення; миротворчі сили діють під егідою ООН; миротворчі сили використовують за наявності бажання конфліктуючих сторін його припинити; миротворчі сили підпорядковані Генеральному секретарю ООН [6, с. 121].

Також слід звернути увагу на наявні проблеми та напрями реформування миротворчої діяльності ООН. Наприклад, Рада Безпеки ООН мала би більш виважено і справедливо підійти до визначення і застосування системи внесків до миротворчої діяльності ООН. Суть цієї системи полягає у тому, що більш багаті країни повинні нести і більшу частину витрат, водночас існує багато країн, внески яких можна назвати символічними [7, с. 21]. Це створює ситуацію, за якої у країн, що не платять фактично нічого та не несуть майже ніякої відповідальності, є можливість здійснювати моніторинг, впливати на розгорнуті місії та на розподілення фондів або виконання бюджетів миротворчих операцій ООН. Зрозуміло, що для країн-членів – головних фінансових інвесторів Організації залишається досить слабка мотивація брати більш активну участь у операціях шляхом надання сил або інших ресурсів [8–9].

РБ ООН та головні міжнародні актори повинні проявляти надзвичайну обережність і мудрість, базуючись на всеохоплюючому аналізі ситуації у кожному конкретному випадку, при прийнятті рішення на розгортання місії ООН. Мова має йти про встановлення прозорих та реально-досяжних цілей операцій, уважне планування вимог, забезпечення необхідних резервів ресурсів до початку операції (на етапі планування), а також, відпрацювання «стратегії виходу» з операції. Аналогічний процес повинен також застосовуватися при перегляді мандатів вже наявних операцій, які давно потребують глибокого аналізу та переформатування: якщо місія не досягла поставлених цілей, не зробила суттєвого успіху після тривалого періоду часу, або не відіграє конструктивної ролі у вирішенні ситуації, РБ повинна запропонувати завершити таку операцію або відповідальність за досягнення цілей та витрати за утримання місії повинні бути розподілені між країнами, які намагаються її продовжити з огляду на їх політичні інтереси, як це трапилося, частково, на Кіпрі з UNFICYP [10].

Але незважаючи на проблеми, які є, брати під сумнів корисність операцій ООН з підтримання миру за належних умов немає жодних підстав, адже місія ООН в Камбоджі, де миротворці ООН допомогли відновити стабільність після диктатури та громадянської війни, була успішною. Також ніхто не хоче повторення ще однієї Руанди. Отже, треба завжди пам'ятати, що наслідки бездіяльності можуть закінчитися трагічно.

Переважає більшість країн-членів Організації загалом підтримують розширення миротворчої діяльності ООН [11–12]. Усі вони зробили висновок, що підтримка операцій ООН належить до їх інтересів, а також, що це економічно ефективний спосіб впливу на ситуації, які зачіпають національні інтереси багатьох держав, але й не вимагають їх прямого втручання. Хоча історія миротворчості ООН включає в себе доволі багато негативу, але доведеним фактом є те, що миротворчі операції взагалі виявилися поки що єдиним зручним засобом багатостороннього сприяння мирними зусиллями переходу до демократії та постконфліктного відновлення, а також вирішення гуманітарних проблем у ситуаціях, коли конфлікт або нестабільність роблять особливо вразливим цивільне населення. Саме тому список операцій, які були менш успішними і вдалими, вказує, що РБ повинна зважено, обережно і мудро підходити до ухвалення рішення розгортання операцій.

Крім того, тенденції розвитку миротворчої діяльності ООН викликають доволі суперечливу оцінку. З одного боку, в нових умовах з'являється більше можливостей зупинити та розв'язати конфлікти на всіх стадіях їхнього розвитку, значно розширюється набір інструментів для цього. Однак деякі моменти викликають і тривогу: відсутність детально розробленої міжнародно-правової бази; неможливість знайти консенсус щодо базових принципів миротворчої діяльності; нормативно-правові прогалини у взаєминах ООН та регіональних організацій [9].

Отже, миротворчі операції ООН – це унікальний, динамічний інструмент, вироблений організацією як спосіб допомоги країнам, що страждають від конфліктів. Незважаючи на наявні проблеми, брати під сумнів корисність операцій ООН з підтримання миру за належних умов немає жодних підстав. Отже, потрібно завжди пам'ятати, що наслідки бездіяльності можуть закінчитися трагічно. Переважає більшість країн-членів ООН загалом підтримує розширення миротворчої діяльності ООН та має надію, що спільними зусиллями вдасться знайти правильні рішення, які б задали новий імпульс для проведення ефективних операцій з підтримання миру.

Підсумовуючи, можна констатувати, що миротворчість на сучасному етапі набуває нових ознак і напрямів, особливо у контексті діяльності ООН, до якої звернена увага всього світового співтовариства.

Список використаних джерел

1. Болгов О. Є. Нормативне закріплення статусу сучасних операцій ООН з підтримки миру. *Альманах міжнародного права*. 2014. Вип. 5. С. 97–102.
2. United Nations peacekeeping. URL: <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/>.
3. Ямчук А. Концептуальні засади реалізації миротворчої діяльності ООН: історія та сучасні тенденції. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2016. Т. 23–24. С. 250–255.
4. Сучасна миротворчість: військові операції невоєнного типу. URL: <http://www.mil.gov.ua/index.php?lang=ua&part=news&sub=read&id=12103>.
5. Участь України у миротворчій діяльності ООН: URL: <https://ukraineun.org/ukraine-and-un/peacekeeping-activities/>.
6. Гогоша О. Формування поняття і принципів миротворчої діяльності ООН. *Вісник Львівського університету*. Серія : Міжнародні відносини. 2012. Вип. 30. С. 121–127.
7. Прудник Ю. В. Ключові проблеми і реформування миротворчої діяльності ООН. *Часопис Академії адвокатури України*. 2017. № 4.
8. Гогоша О. Гуманітарна складова миротворчих операцій ООН. *Вісник Львівського університету*.

Серія: Міжнародні відносини. 2013. Вип. 32. С. 104–108.

9. Єремєєва І. А. Проблеми миротворчості ООН в умовах трансформації міжнародних безпекових інститутів. *Політикус*. 2016. Вип. 1. С. 204–209.

10. The United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP). URL: <http://www.unficyp.org/>.

11. Назаренко О. А. Сучасна концепція підтримання миру в рамках ООН. *Правове регулювання економіки*. 2012. № 11–12. С. 433–442.

12. Смільська І. Миротворчість як один із головних напрямків співпраці України та ООН. *Україна-Європа-Світ* : Міжнар. зб. наук. праць. Серія : Історія, міжнародні відносини. 2016. Вип. 17. С. 66–72.

Позігун Інна Олександрівна
ад'юнкт кафедри
адміністративної діяльності поліції

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Корнієнко М. В.

*(Одеський державний
університет внутрішніх справ)*

ФАКТОРИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ПРИНЦИПУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Принцип верховенства права став складовою вітчизняної системи права у 1996 році з прийняттям Конституції України. Ч. 1 ст. 8 Основного закону закріплює: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права» [1]. Однак і досі щодо його змісту і вимог у правовій доктрині не склалось єдиного бачення. Загалом увага науковців перманентно спрямовувалась на проблематику принципів права. Однак лише нещодавно інтенція вчених зосередилась на тематиці верховенства права. На нашу думку, факторами цього є таке.

По-перше, тривале превалювання у межах вітчизняної правничої науки нормативістського підходу до розуміння права, за якого право ототожнювалось із законодавством і розглядалось суто як результат процесуальної діяльності спеціально уповноважених органів з прийняття прескриптивних текстів. Саме останній сприймався як форма існування права, без його наявності було відсутнє і право. За нормативістського підходу до розуміння права не було необхідності розмежовувати принцип верховенства права і принцип законності. За таких умов широкого поширення набула доктрина законності, у межах якої остання розглядалась триєдиною: як принцип, як метод і як режим. І на сьогодні у великій кількості закладів вищої освіти, що готують правників, саме так розуміється законність [2, с. 342–343]. «У наукових працях відомих учених її розглядають як принцип формування правової держави, як метод управління суспільством, як режим точного виконання закону. Законність трактують і як сукупність вимог, гарантій, що забезпечують порядок у державі», – зазначає О. Марушій [3, с. 73]. Додамо, що і нині окремі органи державної влади, зокрема правоохоронні, наголошують на необхідності дотримання законності і дисципліни.

Водночас слід також наголосити, що відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи публічної влади (державні та місцевого самоврядування) «зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [1]. Хоча розуміння закону і законності у межах західної правової культури значно ширше, ніж воно склалось у радянській юриспруденції і переважає до сьогодні у вітчизняній системі права.

Тому саме існування rule of law можливе лише в умовах природного підходу до розуміння права, за якого відбувається розмежування права та закону, коли саме закон пов'язується з прескриптивним тестом, право ж сприймається як складний, багатогранний соціальний феномен, що охоплює різні аспекти соціальної дійсності, зокрема й інші феномени [4, с. 10]. Не можна не зазначити, що таке сприйняття права цілком відповідає сучасному стану розвитку вітчизняної правничої практики. Наприклад, ще у 2004 році Конституційний Суд України у справі про призначення судом більш м'якого покарання зазначив, що «право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України» [5].